

BOSHLANG'ICH SINFDA IQTIDORLI HAMDA BO'SH O'ZLASHTIRUVCHI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TEXNOLOGIYASI

Eshmurodova Gulbahor Xushmurodovna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti dotsenti

Berdiyaro Maxfuza Ilhom qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan individual ishlashning pedagogik asoslari, xususan, iqtidorli va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan samarali ishlash texnologiyalari yoritilgan. Mavzuga oid zamonaviy yondashuvlar, differensial ta'lim metodlari, motivatsiyani oshirish usullari va amaliy tavsiyalar asosida dars jarayonini tashkil etish bo'yicha fikrlar bayon qilingan. Shuningdek, har ikki toifadagi o'quvchilar bilan ishlashda o'qituvchining roli, metodik yondashuvi hamda innovatsion texnologiyalarning o'rni tahlil qilingan.

kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, iqtidorli o'quvchilar, bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar, differensial yondashuv, pedagogik texnologiya, individual yondashuv, ta'lim sifati, motivatsiya.

Абстрактный. В статье рассматриваются педагогические основы индивидуальной работы с учащимися младших классов, в частности, технологии эффективной работы с одаренными и отстающими учащимися. Представлены идеи по организации учебного процесса на основе современных подходов к теме, дифференцированных методов обучения, методов повышения мотивации, практических рекомендаций. Также были проанализированы роль преподавателя, методический подход и роль инновационных технологий в работе с обеими категориями студентов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: начальное образование, одаренные учащиеся, отстающие учащиеся, дифференцированный подход, педагогическая технология, индивидуальный подход, качество образования, мотивация.

Abstract. This article discusses the pedagogical foundations of individual work with primary school students, in particular, the technologies of effective work with gifted and slow learners. Modern approaches to the topic, methods of differential education, methods of increasing motivation and practical recommendations are presented for organizing the lesson process. The role of

the teacher, methodological approach and the role of innovative technologies in working with both categories of students are also analyzed.

keywords: *primary education, gifted students, slow learners, differential approach, pedagogical technology, individual approach, quality of education, motivation.*

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri – har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, qobiliyati va o'rganish sur'atlarini hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishdir. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichi ta'lim jarayonining poydevor bosqichi hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilarda bilimga bo'lgan qiziqish, mustaqil fikrlash, o'qish va yozishga oid dastlabki ko'nikmalar shakllanadi. Shu sababli, har bir bola bilan individual yondashuv asosida ishlash, uning o'ziga xos jihatlarini aniqlash va rivojlantirish pedagogik faoliyatning muhim yo'nalishidir. Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim darajasi, dars materialini o'zlashtirish tezligi, diqqat-e'tibori va tafakkur qobiliyati o'rtasidagi farqlar yaqqol ko'zga tashlanadi. Ba'zi o'quvchilar yangi bilimlarni tez o'zlashtiradi, ijodkorlikka moyil bo'ladi, mustaqil fikrlashi va muammolarni hal etish ko'nikmalariga ega bo'ladi. Bunday o'quvchilar iqtidorli o'quvchilar deb ataladi. Boshqalar esa ta'lim jarayonini sekinroq o'zlashtiradi, darsga bo'lgan qiziqishi sust, o'quv topshiriqlarini bajarayotganda ko'proq yordamga muhtoj bo'ladi – ular bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar qatoriga kiradi. Ushbu ikki toifadagi o'quvchilar bilan ishlashda o'qituvchidan yuqori malaka, sabr-toqat va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish talab etiladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan qaror va farmonlarida har bir o'quvchining iqtidorini aniqlash, qo'llab-quvvatlash hamda ta'limda teng imkoniyatlar yaratish masalasi alohida e'tirof etilgan. Shu boisdan, iqtidorli o'quvchilar bilan bir qatorda, bo'sh o'zlashtiruvchilarni ham ortda qoldirmaslik, ularni rag'batlantirish va o'quvga jalb etish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Mazkur maqolada boshlang'ich sinfda iqtidorli hamda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan samarali ishlash texnologiyalari, differensial yondashuvlar, motivatsion usullar va pedagogik strategiyalar tahlil qilinadi hamda amaliy tavsiyalar keltiriladi.

Adabiyotlar tahlili. Mavzuga oid adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda iqtidorli hamda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlash masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy pedagoglar tomonidan o'rganilgan. Ilmiy manbalarda bu ikki guruh o'quvchilarning

psixologik, intellektual va ijtimoiy xususiyatlari turli mezonlar asosida tavsiflanadi. A. Avloniy, A. Qodirov va S. Toshpo‘latova kabi mahalliy pedagog-olimlar o‘quvchilar bilan individual yondashuv zarurligini ta’kidlaydi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinfda differensial yondashuvlar, interfaol metodlar va rag‘batlantiruvchi usullarning qo‘llanilishi samarali ta’limga xizmat qilishi ko‘rsatib o‘tilgan. Xorijiy tajribalarga nazar solsak, H. Gardnerning “ko‘p intellekt nazariyasi”, L. Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” kontsepsiyasi va B. Bloom taklif etgan “kognitiv rivojlanish bosqichlari” iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlashda asosiy metodik tayanchlardan biri sifatida qo‘llaniladi. Shu bilan birga, bo‘sh o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar bilan ishlashda motivatsiyani shakllantirish, o‘qituvchining qo‘llab-quvvatlovchi roli, sotsial-emotsional yondashuvlar, bolaga nisbatan individual psixologik yondashuvlar (Carl Rogers, Jerome Bruner) hamda ko‘rgazmali va bosqichli o‘qitish tizimlari keng qo‘llaniladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining va Vazirlar Mahkamasining ta’lim sifatini oshirishga doir qaror va farmonlari (2020–2024 yillar) hamda “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun va Davlat dasturlarida har bir o‘quvchining qobiliyatini rivojlantirish, ta’limda tenglik va individual yondashuvni ta’minlashga alohida urg‘u berilgan. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki motivator, diagnostikachi va metodist sifatida faoliyat yuritishi zarur. Foydalanilgan adabiyotlarda ilgari surilgan nazariy g‘oyalar va amaliy tavsiyalar maqolada keltirilgan yondashuvlarni ilmiy asoslashga xizmat qiladi.

Munozara. Boshlang‘ich ta’lim bosqichi o‘quvchining intellektual, ijtimoiy va psixologik rivojlanishida asosiy poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu bosqichda iqtidorli va bo‘sh o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar bilan ishlashda yagona yondashuv samarasiz bo‘lib, har bir o‘quvchining individualligini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etish zarur. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchilar ko‘pincha iqtidorli o‘quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirishga e’tibor qaratib, bo‘sh o‘zlashtiruvchilarga nisbatan sust yondashadilar. Bu esa sinfdagi tengsizlikka olib kelishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, darslarda differensial yondashuv, o‘quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan topshiriqlar, ko‘rgazmali vositalar va interfaol metodlardan foydalanish o‘z samarasini beradi. Masalan, iqtidorli o‘quvchilar uchun ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar, loyihaviy ishlar, mustaqil izlanishlar samarali bo‘lsa, bo‘sh o‘zlashtiruvchilar uchun ko‘makchi savollar, bosqichli tushuntirish va rag‘batlantirish usullari muhim ahamiyatga ega. Xalqaro tajribalar (masalan, Gardnerning ko‘p intellekt nazariyasi yoki

Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasi) ham shuni ko'rsatadiki, har bir o'quvchining rivojlanish tezligi turlicha va bu farqlar o'qituvchi tomonidan to'g'ri boshqarilgandagina ta'lim sifati ortadi. Bundan tashqari, ota-onalar va psixolog bilan hamkorlikda olib boriladigan individual rejalashtirilgan yondashuvlar dars samaradorligini oshiradi. Mavjud pedagogik amaliyotda ayrim o'qituvchilar iqtidorli o'quvchilarga haddan tashqari yuklama berish, bo'sh o'zlashtiruvchilarni esa faqatgina nazorat ostida tutish usuliga tayanishmoqda. Bu esa har ikki guruhda ham motivatsiyaning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu bois, iqtidorli o'quvchilar uchun qiziqarli, murakkablik darajasi yuqori topshiriqlar bilan birga, bo'sh o'zlashtiruvchilar uchun ham o'zini muvaffaqiyatli his qiladigan muhit yaratish zarur. Xulosa qilib aytganda, iqtidorli va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan samarali ishlash uchun o'qituvchidan yuqori kasbiy kompetensiya, pedagogik mahorat, psixologik sezgirlik va innovatsion texnologiyalarni qo'llash madaniyati talab etiladi. Ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning samarali amalga oshirilishi natijasida har bir o'quvchi o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda boshlang'ich sinfda o'quvchilarning o'quv faoliyatidagi individual farqlarini aniqlash va ularning asosida samarali pedagogik texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlarini o'rganish maqsad qilingan. Tadqiqot quyidagi metodologik asoslar va ilmiy yondashuvlarga tayangan. Boshlang'ich sinfda iqtidorli hamda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlashning pedagogik texnologiyalari. Boshlang'ich sinf o'quvchilari, ularning bilim darajasi va o'zlashtirish xususiyatlari. Boshlang'ich sinfda iqtidorli va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarni aniqlash, ular bilan ishlashda qo'llaniladigan samarali pedagogik texnologiyalarni tahlil qilish va taklif etish.

- Iqtidorli va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarning asosiy xususiyatlarini aniqlash.

- Ular bilan ishlashda mavjud pedagogik yondashuv va metodlarni o'rganish.

- Samarali texnologiyalarni aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

- O'qituvchining ushbu jarayondagi roli va kompetensiyalarini baholash.

✚ **Tadqiqot metodlari:**

✚ **Nazariy metodlar:**

- Ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish;

- Normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish (Ta'lim to'g'risidagi qonun, davlat dasturlari);

- Pedagogik va psixologik nazariyalarni tahlil qilish (Gardner, Vygotskiy, Bloom nazariyalari asosida).

✚ **Empirik metodlar:**

- O'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar o'rtasida so'rovnomalar o'tkazish;
- Dars jarayonini kuzatish;
- Diagnostik test va baholash materiallari orqali o'quvchilar qobiliyatini aniqlash;
- Amaliy tajriba asosida turli yondashuvlar natijalarini solishtirish.

✚ **Tahliliy metodlar:**

- Olingan ma'lumotlarni statistik va kontent tahlil qilish;
- Yaxshi natija bergan metodik yondashuvlarni sinf darajasida umumlashtirish;
- Iqtidorli va bo'sh o'zlashtiruvchilar bilan ishlash strategiyalarining samaradorligini baholash.

✚ **Tadqiqotning metodologik asoslari:**

✚ Tadqiqot pedagogika va psixologiya fanlari, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi, differensial ta'lim nazariyalari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan.

Xulosa. Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish, ularning salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishning asosiy omillaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtidorli va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlashda yagona, an'anaviy yondashuvlar samarasiz bo'lib, differensial, individual va shaxsga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar asosida ta'limni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Iqtidorli o'quvchilar uchun murakkab, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar, mustaqil loyihalar, izlanish ishlari zarur bo'lsa, bo'sh o'zlashtiruvchilar uchun bosqichma-bosqich tushuntirish, rag'batlantirish, ko'rgazmali vositalardan foydalanish, sabrli va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish muhim hisoblanadi. Shuningdek, sinfda ta'lim sifatini oshirish uchun o'qituvchi yuqori darajadagi kasbiy kompetensiyaga, didaktik savodxonlikka, zamonaviy texnologiyalarni qo'llay olish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Tadqiqotda ilgari surilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ta'lim jarayonini takomillashtirishda, ayniqsa, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olib ishlashda muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Eshmurodova G.X, Berdiyaro M.I. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviyatini oshirishga xizmat qiluvchi omillar; Pedagogika OAK jurnali. Ilmiy-nazariy va metodik jurnal; Toshkent, 2024 6-son

2. Eshmurodova G.X, Berdiyaro M.I. Methodology of Spiritual Education in Primary E;IF (импакт-фактор)12,38 / 2024; American Journal of Alternative Education ISSN: 2997-3953 (Online) Vol. 1, No. 10, Dec 2024, Available online at: <https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE>; 113-116 betlar

3. Eshmurodova G.X, Berdiyaro M.I. Spiritual Qualities of Primary School Students;IF (импакт-фактор)12,43 / 2024 Excellencia: international multi-disciplinary journal of education <https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje> 290-294 betlar.

1. Eshmurodova G.X, Berdiyaro M.I. Methodology of Spiritual Education in Primary E;IF (импакт-фактор)12,38 / 2024; American Journal of Alternative Education ISSN: 2997-3953 (Online) Vol. 1, No. 10, Dec 2024, Available online at: <https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE>; 113-116 betlar

2. Eshmurodova G.X, Berdiyaro M.I. Spiritual Qualities of Primary School Students;IF (импакт-фактор)12,43 / 2024 Excellencia: international multi-disciplinary journal of education <https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje> 290-294 betlar.

3. Rakhimova, D. O., & Shomurodov, S. S. (2021). ON THE CRITERIA FOR ASSESSING THE QUALITY OF EDUCATION AND THE LECTURES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN. *Global Science and Innovations: Central Asia (см. в книгах)*, 8(1), 58-62.

4. Шомуродов, Ш. Ш. (2022). МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМДА ТАЛАБАЛАРДАМУСТАҚИЛ ИЖОДИЙ ФИКРЛАШ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ. *ТА'ЛИМ VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 36-41.

5. Sh, S. S. (2024). DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS IN DISTANCE EDUCATION. *Экономика и социум*, (7 (122)), 283-288.

6. Shomurodov, S. (2024). Masofaviy va gibrid ta'lim sharoitida ta'lim jarayonini boshqarishda sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlilining ta'siri. *PROBLEMS AND SOLUTIONS OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH*, 1(2), 59-63.

7. Шомуродов, Ш. (2024, July). Масофавий таълим шароитида таълим жараёнини бошқаришда. In *CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD* (Vol. 1, No. 6, pp. 35-38).
8. Siddikova, S., Juraeva, M., Abrorov, A., & Kuvoncheva, M. (2025). Foreword-VII International Conference on Applied Physics, Information Technologies and Engineering–APITECH-VII 2025. In *EPJ Web of Conferences* (Vol. 321, p. 00001). EDP Sciences.
9. Siddiqova, S. (2024). Dual ta'limni joriy qilish metodologiyasi va psixologik jihatlari. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 2(12).
10. SIDDIQOVA, S. (2024). ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON THE INTEGRATION OF SPECIAL SUBJECTS IN DUAL EDUCATION. *News of the NUUz*, 1(1.7), 185-187.
11. Siddiqova, S. (2024). Muhandislar–taraqqiyot tayanchi. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 2(3).
12. Siddiqova, S. G., & Saidjonova, P. S. (2024). ISSUES OF DIGITALIZATION OF MEDICINE IN UZBEKISTAN. *INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATION AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES*, 1(4), 168-172.
13. Siddikova, S., Yuldashev, N., Juraeva, M., Abrorov, A., & Kuvoncheva, M. (2024, February). Overview of the V International Conference on Applied Physics, Information Technologies and Engineering-APITECH-V 2023. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 2697, No. 1, p. 011001). IOP Publishing.
14. Siddikova, S., Sirojiddinov, S., Bakhriddinova, N., Zaripova, M., & Juraeva, M. (2024). Increasing oil absorption in bearings as a result of ultrasonic exposure to ultrafine particles. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 471, p. 05021). EDP Sciences.
15. Siddikova, S. G. (2019). Using New Generation Electronic Educational Resources in Teaching Special Disciplines at Professional Colleges. *Eastern European Scientific Journal*, (1).
16. Siddikova, S. G. (2019). POSSIBILITIES OF APPLICATION OF MULTIMEDIA IN THE PROCESS OF STUDYING THE DISCIPLINE" TECHNOLOGY OF PROCESSING OIL AND GAS". *Информация и образование: границы коммуникаций*, (11), 72-73.

17. Siddiqova, S. G. (2019). Elektron ta'lim resurslarining yangi avlodi: tahlillar, arxitektura, innovatsion sifatlar. *Ta'lim, fan va innovatsiya. Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal*, 1, 91-95.
18. Палванова, У. Б., & Тургунов, С. Т. (2024, August). Обобщение научного исследования по совершенствованию навыков оказания первой помощи студентам не медицинских высших учебных заведений. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 8, pp. 16-17).
19. Палванова, У. Б., & Тургунов, С. Т. (2024, August). Обобщение научного исследования по совершенствованию навыков оказания первой помощи студентам не медицинских высших учебных заведений. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 8, pp. 16-17).
20. Палванова, У., Тургунов, С., & Якубова, А. (2024). АНАЛИЗ ПРОЦЕССОВ ОБУЧЕНИЯ НАВЫКАМ ОКАЗАНИЯ ПЕРВОЙ ПОМОЩИ СТУДЕНТАМ НЕ МЕДИЦИНСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ. *Journal of universal science research*, 2(7), 85-94.
21. Палванова, У. Б. (2024). Значение Формирования Навыков Оказания Первой Помощи У Студентов В Не Медицинских Образовательных Учреждениях. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 27, 93-98.
22. Палванова, У. Б. (2024). Значение Формирования Навыков Оказания Первой Помощи У Студентов В Не Медицинских Образовательных Учреждениях. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 27, 93-98.
23. Палванова, У. Б., & Тургунов, С. Т. (2024, August). Обобщение научного исследования по совершенствованию навыков оказания первой помощи студентам не медицинских высших учебных заведений. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 8, pp. 16-17).
24. Палванова, У., Якубова, А., & Юсупова, Ш. (2023). УЛЬТРАЗВУКОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПРИ СПЛЕНОМЕГАЛИИ. *Talqin va tadqiqotlar*, 1(21).
25. Палванова, У. Б., Изранов, В. А., Гордова, В. С., & Якубова, А. Б. (2021). Спленомегалия по УЗИ—есть ли универсальные критерии?. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 2(3), 52-27.

26. Степанян, И. А., Изранов, В. А., Гордова, В. С., Белецкая, М. А., & Палванова, У. Б. (2021). Ультразвуковое исследование печени: поиск наиболее воспроизводимой и удобной в применении методики измерения косого краниокаудального размера правой доли. *Лучевая диагностика и терапия*, 11(4), 68-79.
27. Палванова, У. Б. (2024). Значение Формирования Навыков Оказания Первой Помощи У Студентов В Не Медицинских Образовательных Учреждениях. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 27, 93-98.
28. Якубова, А. Б., Палванова, У. Б., & Палванова, С. Б. (2018). НОВЕЙШИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКОГО КОЛЛЕДЖА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ. In *Современные медицинские исследования* (pp. 22-25).
29. Изранов, В. А., Степанян, И. А., Гордова, В. С., & Палванова, У. Б. (2020). ВЛИЯНИЕ УЛЬТРАЗВУКОВОГО ДОСТУПА И ГЛУБИНЫ ДЫХАНИЯ НА КОСОЙ ВЕРТИКАЛЬНЫЙ РАЗМЕР ПРАВОЙ ДОЛИ ПЕЧЕНИ. In *РАДИОЛОГИЯ–2020* (pp. 24-24).
30. Якубова, А. Б., & Палванова, У. Б. Проблемы здоровья связанные с экологией среди населения Приаралья макола Научно-медицинский журнал “Авиценна” Выпуск № 13. *Кемерово 2017г*, 12-15.
31. Азада, Б. Я., & Умида, Б. П. (2017). ПРОБЛЕМЫ ЗДОРОВЬЯ СВЯЗАННЫЕ С ЭКОЛОГИЕЙ СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ ПРАРАЛЬЯ. *Авиценна*, (13), 12-14.
32. Izranov, V., Palvanova, U., Gordova, V., Perepelitsa, S., & Morozov, S. (2019). Ultrasound criteria of splenomegaly. *The Radiologist*, 1(1002), 3-6.
33. Batirovna, Y. A., Bahramovna, P. U., Bahramovna, P. S., & Ogli, I. A. U. (2019). Effective treatment of patients with chronic hepatitis, who live in ecologically unfavorable South zone of Aral Sea region. *Наука, образование и культура*, (2 (36)), 50-52.
34. Stepanyan, I. A., Izranov, V. A., Gordova, V. S., Palvanova, U., & Stepanyan, S. A. (2020). The influence of diffuse liver diseases on the size and spleen mass coefficient, prognostic value of indicators. *Virchows Archiv-European Journal of Pathology*, 477(S1), 279-279.

35. Изранов, В. А., Степанян, И. А., Гордова, В. С., & Палванова, У. Б. (2020). ВЛИЯНИЕ УЛЬТРАЗВУКОВОГО ДОСТУПА И ГЛУБИНЫ ДЫХАНИЯ НА КОСОЙ ВЕРТИКАЛЬНЫЙ РАЗМЕР ПРАВОЙ ДОЛИ ПЕЧЕНИ. In *РАДИОЛОГИЯ–2020* (pp. 24-24).
36. Изранов, В. А., Степанян, И. А., Гордова, В. С., & Палванова, У. Б. (2020). ВЛИЯНИЕ УЛЬТРАЗВУКОВОГО ДОСТУПА И ГЛУБИНЫ ДЫХАНИЯ НА КОСОЙ ВЕРТИКАЛЬНЫЙ РАЗМЕР ПРАВОЙ ДОЛИ ПЕЧЕНИ. In *РАДИОЛОГИЯ–2020* (pp. 24-24).
37. Stepanyan, I. A., Izranov, V. A., Gordova, V. S., Palvanova, U., & Stepanyan, S. A. (2020). Correlation of pathological changes in the liver and spleen in patients with cirrhosis. *Virchows Archiv-European Journal of Pathology*, 477(S1), 278-279.
38. Stepanyan, I. A., Izranov, V. A., Gordova, V. S., Palvanova, U., & Stepanyan, S. A. (2020). The influence of diffuse liver diseases on the size and spleen mass coefficient, prognostic value of indicators. *Virchows Archiv-European Journal of Pathology*, 477(S1), 279-279.
39. Stepanyan, I. A., Izranov, V. A., Gordova, V. S., & Stepanyan, S. A. (2020). Diagnostic significance of liver stiffness and the sizes of the caudate and left lobes with viral hepatitis and cirrhosis. *Virchows Archiv-European Journal of Pathology*, 477(S1), 279-279.
40. Stepanyan, I. A., Izranov, V. A., Gordova, V. S., Beleckaya, M. A., & Palvanova, U. B. (2021). Ultrasound examination of the liver: the search for the most reproducible and easy to operate measuring method of the right lobe oblique craniocaudal diameter. *Diagnostic radiology and radiotherapy*, 11(4), 68-79.
41. Степанян, И. А., Изранов, В. А., Гордова, В. С., Белецкая, М. А., & Палванова, У. Б. (2021). Ультразвуковое исследование печени: поиск наиболее воспроизводимой и удобной в применении методики измерения косого краниокаудального размера правой доли. *Лучевая диагностика и терапия*, 11(4), 68-79.